

प्रदेश राजपत्र

कर्णाली प्रदेश सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ८) वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत, भदौ ०५ गते, २०८२ साल (संख्या ०५)

भाग-१

कर्णाली प्रदेश सरकार

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयको

सूचना

नेपालको संविधान बमोजिम कर्णाली प्रदेशसभाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ।

संवत् २०८२ सालको ऐन नं. ०४

कर्णाली प्रदेश जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना: कर्णाली प्रदेशभित्र जीवनाशक विषादीको बिक्री वितरण, भण्डारण, ओसारपसार, व्यावसायिक प्रयोग लगायतका कार्यलाई नियमन गरी मानव तथा जीवजन्तुको स्वास्थ्य र वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावलाई न्यूनीकरण तथा नियन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

कर्णाली प्रदेशसभाले यो ऐन बनाएको छ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस ऐनको नाम "कर्णाली प्रदेश जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन ऐन, २०८२" रहेको छ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) "कार्यालय" भन्नाले कृषि विकास कार्यालय सम्झनु पर्छ।

(ख) "घरेलु विषादी" भन्नाले घरायसी तथा व्यापारिक प्रयोजनको लागि वनस्पतिजन्य, गहुँत र दुध लगायतका प्राकृतिक स्रोतबाट तयार गरिएको विषादी सम्झनु पर्छ।

(ग) "जीवनाशक विषादी" भन्नाले बोट बिरुवा, कृषिजन्य पदार्थ र वन तथा वन पैदावार, जीव, पशुपन्छी, मानव स्वास्थ्य, भण्डारण, प्याकेजिङ्ग र निर्माण कार्यमा हानि पुऱ्याउने रोग, किरा, सुलसुले, निमाटोड, झारपात, मुसा लगायतबाट बचाउन प्रयोग गरिने प्राङ्गारिक, वनस्पति, जैविक तथा रासायनिक वस्तु सम्झनु पर्छ र सो शब्दले देहायका वस्तुलाई समेत जनाउँछ:-

(१) हानिकारक जीवहरूको शिकार गरेर, परभक्षी बनेर, परजीवी बनेर, रोग लगाएर सोको वृद्धि कम गराउने जैविक घटक तथा त्यस्ता जीवहरूलाई आकर्षण वा विकर्षण

- गर्ने वस्तु (एट्रयाक्टयान्ट, रिपेलेन्ट, डिरेन्ट, फेरोमोन्स),
- (२) हानिकारक जीवहरूको नियमित वृद्धि र प्रजनन कार्यमा असर पर्ने वस्तु (इन्सेक्ट ग्रोथ रेगुलेटर, इन्हिबीटर),
- (३) हानिकारक वनस्पतिको वृद्धि नियन्त्रण गर्ने वस्तु (प्लान्ट ग्रोथ इन्हिबीटर),
- (४) पात पतिङ्गर झार्ने वस्तु (डिफोलियन्ट),
- (५) ओसिलोपन कम गर्ने तथा सुकाउने वस्तु (डिसिकेन्ट),
- (६) फलफूल संख्या पतल्याउने वस्तु (थिनिङ एजेन्ट),
- (७) समय नपुग्दै फलफूल झर्ने लगायतका समस्याको नियन्त्रण गर्ने वस्तु,
- (८) कृषि बाली तथा कृषिजन्य पदार्थ उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रयोगशालामा निसङ्क्रमण गर्न प्रयोग गरिने वस्तु (डिसइन्फेक्टण्ट)
- (घ) "जैविक विषादी" भन्नाले बोट विरुवा, पशुपन्छी र सुक्ष्म जीव लगायतका प्राकृतिक

- स्रोतबाट तयार गरिएको जीवनाशक विषादी सम्झनु पर्छ ।
- (ड) "तोकिएको" वा "तोकिएबमोजिम" भन्नाले यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिएबमोजिम सम्झनु पर्छ ।
- (च) "निरीक्षक" भन्नाले दफा ११ बमोजिम तोकिएको जीवनाशक विषादी निरीक्षक सम्झनु पर्छ ।
- (छ) "प्रयोगशाला" भन्नाले दफा १४ बमोजिमको एकीकृत कृषि प्रयोगशाला सम्झनु पर्छ ।
- (ज) "प्रतिबन्धित जीवनाशक विषादी" भन्नाले मानव स्वास्थ्य, पशु स्वास्थ्य तथा वातावरणमा प्रतिकूल असर गर्ने विषादीको उत्पादन, संश्लेषण, निकासी, पैठारी, पञ्जीकरण, बिक्री वितरण वा प्रयोगमा प्रतिबन्ध लगाइएको विषादी सम्झनु पर्छ ।
- (झ) "मन्त्रालय" भन्नाले कर्णाली प्रदेश सरकारको कृषि विषय हेर्ने मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) "समिति" भन्नाले दफा ६ बमोजिमको प्रदेश जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन समिति सम्झनु पर्छ ।
- (ट) "सूचीकृत विषादी" भन्नाले सङ्घीय ऐनबमोजिम नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरेर तोकेको विषादी सम्झनु पर्छ ।
- (ठ) "सङ्घीय ऐन" भन्नाले जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन ऐन, २०७६ सम्झनु पर्छ ।

(ड) "सङ्घीय नियमावली" भन्नाले जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन नियमावली, २०८१ सम्झनुपर्छ।

(ढ) "सङ्घीय मन्त्रालय" भन्नाले नेपाल सरकारको कृषि विषय हेर्ने मन्त्रालय सम्झनु पर्छ।

परिच्छेद-२

जीवनाशक विषादीको पञ्जीकरण र इजाजतपत्रसम्बन्धी व्यवस्था

३. जीवनाशक विषादीको पञ्जीकरण गराउनु पर्ने: (१) कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले कुनै जीवनाशक विषादी तथा त्यस्तो विषादीको सक्रिय तत्त्व समेतको उत्पादन, संश्लेषण, निकासी, पैठारी, व्यावसायिक प्रयोग, भण्डारण, बिक्री वितरण, ओसारपसार, प्याकिङ्ग वा पुनः प्याकिङ्ग गर्नुपूर्व सङ्घीय ऐनबमोजिम पञ्जीकरण गराउनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जीवनाशक विषादीको पञ्जीकरण गराउन चाहने व्यक्ति, संस्था वा निकायले प्रयोगशालामा निवेदन दिन सक्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त निवेदनहरू प्रयोगशालाले मन्त्रालयमार्फत् सङ्घीय ऐनको दफा १४ बमोजिमको निकायमा पठाउनेछ।

(४) प्रयोगशालाले सङ्घीय ऐन अनुसार पञ्जीकृत विषादीको विवरण प्रत्येक त्रैमासिक रूपमा अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ।

(५) कसैले पनि उपदफा (१) बमोजिम पञ्जीकरण गरिएका बाहेकका जीवनाशक विषादीको उत्पादन, संश्लेषण, निकासी, पैठारी, व्यावसायिक प्रयोग, भण्डारण, बिक्री वितरण, ओसारपसार, प्याकिङ्ग वा पुनः प्याकिङ्ग लगायतका काम गर्नु गराउनु हुँदैन।

(६) पञ्जीकरण वा पुनः पञ्जीकरण गरिएका जीवनाशक विषादीको उत्पादन, संश्लेषण, निकासी, पैठारी, ओसारपसार, प्याकिङ्ग वा पुनः प्याकिङ्ग गर्न इजाजतपत्र लिने र नवीकरणसम्बन्धी व्यवस्था सङ्घीय ऐनबमोजिम हुनेछ।

४. **इजाजतपत्र लिनुपर्ने:** (१) पञ्जीकरण वा पुनः पञ्जीकरण गरिएका जीवनाशक विषादीको बिक्री वितरण, भण्डारण, व्यावसायिक प्रयोग तथा जीवनाशक विषादी छर्कने व्यवसाय गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था वा निकायले समितिको निर्णयबमोजिम प्रयोगशालाबाट इजाजतपत्र लिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम इजाजतपत्र लिन चाहने व्यक्ति, संस्था वा निकायले तोकिएबमोजिमको विवरण र ढाँचामा कार्यालयमार्फत् वा सिधै प्रयोगशाला समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ र कार्यालयमा प्राप्त निवेदन तोकिएको समयभित्र प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ।

(३) निवेदन उपर समितिले आवश्यक जाँचबुझ गरी तोकिएको योग्यता पूरा भएका व्यक्ति, संस्था वा निकायलाई तोकिएको ढाँचामा प्रयोगशालाले इजाजतपत्र दिन सक्नेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम इजाजतपत्र नलिई कुनै पनि व्यक्ति, संस्था वा निकायले जीवनाशक विषादीको बिक्री वितरण, भण्डारण तथा व्यावसायिक प्रयोग गर्न गराउनु हुँदैन।

(५) उपदफा (१) बमोजिम दिइने इजाजतपत्रको अवधि तीन वर्षको हुनेछ।

(६) उपदफा (५) बमोजिमको अवधि समाप्त हुनुभन्दा पैंतीस दिन अगावै तोकिएको दस्तुरसहित सम्बन्धित इजाजतपत्रवालाले नवीकरणको लागि कार्यालयमार्फत् वा सिधै प्रयोगशाला समक्ष तोकिएको ढाँचामा निवेदन दिनु पर्नेछ र कार्यालयमा प्राप्त निवेदन तोकिएको समयभित्र प्रयोगशालामा पठाउनु पर्नेछ।

(७) उपदफा (६) बमोजिमको अवधिभित्र निवेदन दिन नसक्ने इजाजतपत्रवालाले उपदफा (५) बमोजिमको अवधि समाप्त भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र दोब्बर दस्तुरसहित इजाजतपत्रको नवीकरणका लागि कार्यालयमार्फत् वा सिधै प्रयोगशाला समक्ष

निवेदन दिन सक्नेछ।

(८) उपदफा (६) र (७) बमोजिम प्राप्त निवेदनका सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी प्रयोगशालाले इजाजतपत्रको म्याद समाप्त भएको मितिदेखि थप तीन वर्षको लागि इजाजतपत्रको नवीकरण गर्न सक्नेछ।

(९) यस दफाबमोजिम नवीकरण नगराउने इजाजतपत्र स्वतः खारेज भएको मानिनेछ।

(१०) उपदफा (१) बमोजिम इजाजतपत्रसम्बन्धी शर्त, प्रक्रिया, इजाजतपत्र लिन चाहने व्यक्ति, संस्था वा निकायको योग्यता र इजाजतपत्रको नवीकरणसम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ।

(११) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि मन्त्रालयले राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी रासायनिक विषादी प्रयोग मुक्त क्षेत्र घोषणा गरेका स्थानमा रासायनिक विषादीको भण्डारण, बिक्री वितरण र व्यावसायिक प्रयोगको लागि इजाजतपत्र दिइने छैन।

(१२) उपदफा (११) बमोजिमको रासायनिक विषादी प्रयोग मुक्त क्षेत्रमा घरेलु तथा जैविक विषादीको उत्पादन, भण्डारण, बिक्री वितरण र व्यावसायिक प्रयोगका लागि विशेष प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

५. इजाजतपत्र खारेज गर्न सकिने: (१) समितिले प्रयोगशालाको सिफारिसमा देहायबमोजिमको अवस्थामा इजाजतपत्र खारेज गर्न सक्नेछ:-

(क) दफा ४ को उपदफा (६) वा (७) बमोजिम इजाजतपत्र नवीकरण नभएमा,

(ख) इजाजतपत्र प्राप्त गर्दाको समयमा पेश गरेको योग्यतासम्बन्धी प्रमाणपत्रहरू झुट्टा ठहरिएमा,

(ग) इजाजतपत्र प्राप्त कम्पनी वा संस्था वा निकाय खारेज भएमा,

(घ) इजाजतपत्र प्राप्त गर्दा तोकिएका शर्त र आचारसंहिता उल्लंघन गरेमा,

(ङ) इजाजतपत्रवालाको मृत्यु भएमा।

(२) उपदफा (१) बमोजिम इजाजतपत्र खारेज गर्नुअघि समितिले सम्बन्धित इजाजतपत्रवालालाई पन्ध्र दिनको समय दिई इजाजतपत्र खारेज गर्नु नपर्ने कुनै मनासिब कारण भए पेश गर्नका लागि उचित मौका दिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम इजाजतपत्र खारेज हुन नपर्ने कुनै कारण पेश भएमा वा सो समयभित्र कुनै जानकारी प्राप्त हुन नआएमा समितिको निर्णयबमोजिम प्रयोगशालाले पन्ध्र दिनभित्रमा इजाजतपत्र खारेज भएको वा नभएको जानकारी सम्बन्धित इजाजतपत्रवालालाई दिनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको निर्णय नहुन्जेलसम्मको अवधिमा इजाजतपत्रवालाले व्यावसायिक कारोबार तथा बिक्री वितरण गर्न पाउने छैन।

परिच्छेद-३

प्रदेश समितिको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

६. प्रदेश जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन समिति: (१) प्रदेशभित्र जीवनाशक विषादीको बिक्री वितरण, भण्डारण, ओसारपसार, व्यावसायिक प्रयोग र विषादी छर्कने व्यवसायीलाई इजाजतपत्र दिने, नवीकरण गर्ने र सो कार्यको अनुगमन गर्ने, प्रचलित कानूनबमोजिमको मापदण्ड पालना गर्न गराउन एवम् विषादी व्यवस्थापनसम्बन्धी अन्य कार्य गर्न गराउन प्रदेशमा एक जीवनाशक विषादी व्यवस्थापन समिति रहनेछ।

(२) समितिमा देहायबमोजिमका सदस्यहरू रहनेछन्:-

(क) सचिव, मन्त्रालय

-अध्यक्ष

- (ख) निर्देशक, कृषि विकास
निर्देशनालय -सदस्य
- (ग) प्रमुख, इपिडिमियोलोजी तथा
रोग नियन्त्रणसम्बन्धी महाशाखा,
स्वास्थ्यसम्बन्धी विषय हेर्ने
मन्त्रालय, कर्णाली प्रदेश -सदस्य
- (घ) प्रदेश भित्रका विषादी
व्यवसायीहरूमध्ये मन्त्रालयबाट
मनोनीत एक जना -सदस्य
- (ङ) प्रदेश भित्रका कृषक मध्येबाट
मन्त्रालयले मनोनीत गरेका
कम्तीमा एक जना महिलासहित
दुई जना -सदस्य
- (च) प्रमुख, प्रयोगशाला -सदस्य-सचिव

(३) उपदफा (२) को खण्ड (घ) र (ङ) बमोजिम मनोनीत हुने सदस्यको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ र निजलाई पुनः एक पटक मनोनीत गर्न सकिनेछ।

(४) उपदफा (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उपदफा (२) बमोजिम मनोनीत कुनै सदस्यले समितिको हित विपरीत कार्य गरेमा पदावधि पूरा नहुँदै मन्त्रालयले हटाउन सक्नेछ। तर निजलाई हटाउनुपूर्व सफाईको मौका दिनुपर्नेछ।

(५) समितिले आवश्यकताअनुसार सम्बन्धित विषयको विज्ञ वा सरोकारवालालाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

७. **समितिको बैठक र निर्णय:** (१) समितिको बैठक आवश्यकताअनुसार बस्न सक्नेछ।

(२) समितिको बैठक अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ।

(३) समितिको कुल सदस्य संख्याको पचास प्रतिशतभन्दा

बढी सदस्यहरू उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ।

(४) समितिको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा अध्यक्षले निर्णायक मत दिनेछ।

(५) समितिको निर्णय अध्यक्ष र सदस्य-सचिवबाट प्रमाणित हुनेछ।

(६) समितिको बैठकसम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरेबमोजिम हुनेछ।

८. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) यस ऐनमा अन्यत्र उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ:-

(क) जीवनाशक विषादीसम्बन्धी नीति तर्जुमा गरी प्रदेश सरकार समक्ष पेश गर्ने,

(ख) जैविक, वनस्पतिजन्य तथा घरेलु विषादी उद्योगमा लगानी गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्ने,

(ग) मानव, पशुपन्छी, जीवजन्तुको स्वास्थ्य तथा वातावरणमा प्रतिकूल असर पार्ने जीवनाशक विषादीलाई प्रतिबन्ध लगाउन सङ्घीय कृषि हेर्ने मन्त्रालयलाई सिफारिस गर्ने,

(घ) प्रदेशभित्र जीवनाशक विषादीको बिक्री वितरण, भण्डारण, व्यावसायिक प्रयोग र विषादी छर्कने व्यवसायीलाई इजाजतपत्र दिने र खारेज गर्ने,

(ङ) निरीक्षक वा प्रयोगशालाले गरेको निर्णय विरुद्धको उजुरी सुन्ने,

(च) जीवनाशक विषादी व्यवस्थापनसम्बन्धी मापदण्डहरू स्वीकृत गरी लागु गर्ने, गराउने,

(छ) प्रयोगशालालाई आवश्यकताअनुसार निर्देशन दिने,

(ज) जीवनाशक विषादीको सुरक्षित प्रयोग तथा व्यवस्थापनको लागि तोकिएबमोजिमका पूर्वाधार तयार गर्ने,

(झ) तोकिएबमोजिमका अन्य काम गर्ने।

(२) समितिले जीवनाशक विषादीको व्यावसायिक प्रयोग, भण्डारण, बिक्री वितरण कार्यलाई सहज एवम् सुचारु रूपले सञ्चालन गर्नका लागि आवश्यकताअनुसार उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम गठन हुने उपसमितिको काम, कर्तव्य, अधिकार तथा कार्यविधि सो समितिले तोकेबमोजिम हुनेछ।

९. समितिको सचिवालय: (१) प्रयोगशालाले समितिको सचिवालयको रूपमा काम गर्नेछ।

(२) प्रयोगशालाको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिएबमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद-४

जीवनाशक विषादीको प्रयोग र व्यवस्थापन

१०. जीवनाशक विषादीको प्रयोग र व्यवस्थापन: जीवनाशक विषादीको प्रयोग र व्यवस्थापन सङ्घीय ऐनबमोजिम हुनेछ।

११. निरीक्षक तोक्न सक्ने: (१) मन्त्रालयले आवश्यकताअनुसार कृषि विज्ञानमा स्नातक योग्यता भएको प्रदेश सरकार मातहतको कृषि सेवा र बाली संरक्षण समूहमा कार्यरत कम्तीमा सातौं तहको अधिकृत कर्मचारीलाई जीवनाशक विषादीको प्रयोग र व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्य गर्नका लागि जीवनाशक विषादी निरीक्षकको रूपमा तोक्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निरीक्षक तोकेको जानकारी सङ्घीय मन्त्रालयलाई दिनु पर्नेछ।

१२. निरीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) यस ऐनमा अन्यत्र उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त निरीक्षकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः-

- (क) यो ऐन तथा यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियमको पालना भए नभएको विषयमा अनुगमन गरी समितिमा सिफारिस गर्ने,
- (ख) प्रदेशभित्र जीवनाशक विषादीको बिक्री वितरण, भण्डारण, व्यावसायिक प्रयोग र विषादी छर्कने स्थानमा प्रवेश गरी आवधिक वा आकस्मिक रूपमा निरीक्षण गरी समितिको सचिवालयमा प्रतिवेदन पेश गर्ने,
- (ग) अनुगमनको क्रममा मिसावट गरिएको वा कम गुणस्तरको जीवनाशक विषादी भेटिएमा त्यस्तो विषादीको बिक्री वितरण रोक्का राख्ने वा वितरण कक्षमा सिलबन्दी गर्ने,
- (घ) कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायमा रहेका जीवनाशक विषादीसँग सम्बन्धित प्रमाणपत्र, इजाजतपत्र र अभिलेख लगायतका कागजात तथा प्रमाणको अध्ययन विश्लेषण गर्ने,
- (ङ) तोकिएबमोजिमको प्रक्रिया अपनाई जीवनाशक विषादी तथा बाली वस्तुको नमूना सङ्कलन र विश्लेषण गर्ने, गराउने,
- (च) यो ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेको नियमको उल्लंघन भएमा सोको अनुसन्धान गर्ने, गराउने र सोसम्बन्धी प्रतिवेदन समितिको सचिवालय समक्ष पेश गर्ने,
- (छ) खण्ड (च) बमोजिम अनुसन्धान गर्दा ऐन तथा नियमावलीको उल्लंघन भएको पाइएमा

त्यस्तो कार्यमा प्रयोग भएको उपकरण, जीवनाशक विषादी, अभिलेख, कागजपत्र वा अन्य सम्बन्धित सामग्री जफत गरी सम्बन्धित उल्लंघनकर्ता व्यक्तिलाई जफतको भरपाई दिने,

- (ज) खण्ड (छ) बमोजिम जफत गरिएका जीवनाशक विषादीको सुरक्षित तवरले भण्डारण गर्ने व्यवस्था मिलाउने,
- (झ) तोकिएबमोजिमका अन्य कार्य गर्ने।

(२) दफा ११ को उपदफा (१) बमोजिम नियुक्त निरीक्षकले आफूले सम्पादन गरेका कामको त्रैमासिक प्रतिवेदन प्रयोगशालामार्फत् मन्त्रालय र समिति समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ।

१३. नमूना सङ्कलन गर्ने: (१) प्रयोगशालाले जीवनाशक विषादीको गुणस्तर परीक्षण गर्ने प्रयोजनको लागि नमूना सङ्कलन गर्नुपर्नेछ।

(२) जीवनाशक विषादीको नमूना सङ्कलन र विश्लेषणसम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ।

१४. प्रयोगशालाको स्थापना: जीवनाशक विषादीको गुणस्तर तथा अनुसन्धानात्मक परीक्षण लगायतको कार्य हालको एकीकृत कृषि प्रयोगशालाबाट गरिनेछ।

१५. पञ्जीकरण नगरिएका तथा प्रतिबन्धित जीवनाशक विषादीको प्रचारप्रसार गर्न नहुने: कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले पञ्जीकरण नगरिएको तथा प्रतिबन्धित जीवनाशक विषादीका बारेमा गलत भ्रामक विवरण उल्लेख गर्न तथा कुनै अर्को जीवनाशक विषादीसँग भ्रम पर्ने तथा झुक्याउने नियतले प्रचारप्रसार गर्नु हुँदैन।

१६. विषादी विसर्जन गर्ने: जीवनाशक विषादीको विसर्जन गर्नेसम्बन्धी व्यवस्था सङ्घीय ऐनबमोजिम हुनेछ।

१७. अभिलेख राख्नुपर्ने: (१) जीवनाशक विषादीको बिक्री वितरण, ओसारपसार, भण्डारण, व्यावसायिक प्रयोग र विषादी छर्कने व्यक्ति,

संस्था वा निकायले आफूले कारोबार गरेको विषादीको परिमाण, मूल्य तथा तोकिएको अन्य विवरणसहितको अभिलेख दुरुस्त राख्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कारोबार गर्दा राखिएको अभिलेख निरीक्षक, समिति तथा प्रयोगशालाले माग गरेमा त्यस्तो अभिलेख तत्काल उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(३) जीवनाशक विषादीको अभिलेख राख्नेसम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ।

१८. आचारसंहिता बनाउन सक्ने: प्रदेशभित्रका जीवनाशक विषादीको बिक्री वितरण, ओसारपसार, भण्डारण, व्यावसायिक प्रयोगकर्ता र थोक तथा खुद्रा बिक्रेताले पालना गर्नुपर्ने आचारसंहितासम्बन्धी व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद-५

सजाय तथा क्षतिपूर्तिसम्बन्धी व्यवस्था

१९. सजायसम्बन्धी व्यवस्था: (१) देहायको कुनै काम गर्नेलाई निरीक्षकले सङ्घीय ऐनबमोजिम तत्काल जरिवाना गर्न सक्नेछ :-

- (क) जीवनाशक विषादीको प्रयोगपश्चात् प्याकेट, खोल, बट्टा आदि तोकिएको आचारसंहिता बमोजिम व्यवस्थापन नगरेमा,
- (ख) सार्वजनिक स्थलमा जीवनाशक विषादी भण्डारण गरेमा, जीवनाशक विषादी भण्डारण कक्ष पक्की ढलान नगरेको, सूर्यको किरण प्रत्यक्ष नपर्ने, हावा खेल्ने र तालाबन्दी गर्न सकिने नभएमा,
- (ग) जीवनाशक विषादी, खाद्य पदार्थ, दाना, लुगाफाटा, औषधि लगायतका वस्तुहरुको भण्डारण एकै कक्षमा राखेमा,

- (घ) जीवनाशक विषादीको व्यावसायिक प्रयोग, भण्डारण वा बिक्री वितरण तथा ओसारपसार गर्दा तोकिएबमोजिमका आवश्यक सुरक्षात्मक उपाय नअपनाएमा,
- (ङ) जीवनाशक विषादीको भण्डारण र बिक्री कक्षमा बस्दा वा पस्दा तोकिएको सुरक्षात्मक उपायहरू अवलम्बन नगरेमा,
- (च) जीवनाशक विषादीको भण्डारण र बिक्री कक्षमा खाद्यपदार्थको भण्डारण र उपभोग गरेमा,
- (छ) जीवनाशक विषादीको खतराको स्तर र सविन्यासको आधारमा भिन्दाभिन्दै सुरक्षित तवरले भण्डारण नगरेमा,
- (ज) रासायनिक विषादी प्रयोग मुक्त क्षेत्रमा रासायनिक विषादीको बिक्री वितरण, प्रचारप्रसार, प्रयोग तथा विसर्जन गरेमा।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको जरिवाना रकम निरीक्षकले प्रदेश सञ्चित कोषमा दाखिला गर्न लगाई अभिलेख राख्नु पर्नेछ।

(३) दण्ड, जरिवाना र सजायसम्बन्धी अन्य व्यवस्था सङ्घीय ऐनबमोजिम हुनेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको कार्यमा दण्ड सजाय गर्नुपर्ने भएमा मन्त्रालयमार्फत् सङ्घीय मन्त्रालयमा आवश्यक विवरणसहित लेखि पठाउनु पर्नेछ।

२०. उजुरी तथा पुनरावेदनसम्बन्धी व्यवस्था: (१) निरीक्षकले गरेको निर्णयमा चित्त नबुझ्ने पक्षले उक्त निर्णय भएको मितिले सात दिनभित्र समिति समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम दिएको उजुरी सम्बन्धमा समितिको निर्णय वा आदेश उपर चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले त्यस्तो

निर्णय वा आदेशको जानकारी पाएको मितिले पैंतीस दिनभित्र सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ।

२१. क्षतिपूर्तिसम्बन्धी व्यवस्था: (१) प्रदेशभित्र जीवनाशक विषादीको बिक्री वितरण, भण्डारण, व्यावसायिक प्रयोग र जीवनाशक विषादी छर्कने क्रममा कुनै दुर्घटना भएमा सम्बन्धित इजाजतपत्र प्राप्त व्यक्ति, संस्था वा निकायले पीडितलाई तोकिएबमोजिमको क्षतिपूर्ति दिनु पर्नेछ।

(२) क्षतिपूर्तिसम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद-६

विविध

२२. अनुगमनसम्बन्धी व्यवस्था: (१) जीवनाशक विषादीसम्बन्धी सम्पूर्ण कार्यको अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी समिति र प्रयोगशालाको हुनेछ। आवश्यकताअनुसार मन्त्रालय, कृषि विकास निर्देशनालय र कृषि विकास कार्यालय समेतले अनुगमन गर्न सक्नेछ।

(२) समितिले प्रदेशमा रहेका जीवनाशक विषादीसम्बन्धी काम कारवाहीको अनुगमन गरी प्रदेशको मन्त्रालयमा प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्नेछ।

२३. सङ्घीय ऐनबमोजिम हुने: यस ऐनमा लेखिएको विषयमा यसै ऐनबमोजिम र अन्यमा सङ्घीय ऐनबमोजिम हुनेछ।

२४. विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्ने: जीवनाशक विषादीको प्रयोगबाट वातावरण तथा मानव, पशुपन्छी, जलचर, बिरुवा लगायतका स्वास्थ्यमा पर्न सक्ने असरलाई न्यूनीकरण गर्न मन्त्रालय र मातहतका निकायले विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ।

२५. ऐन कार्यान्वयन मापन: यो ऐन प्रारम्भ भएको मितिले पाँच वर्ष पूरा भएको एक वर्षभित्र र त्यसपछि प्रत्येक पाँच वर्षपछिको एक वर्षभित्र मन्त्रालयले ऐन कार्यान्वयनको मापन गर्नेछ र सोको प्रतिवेदन प्रदेशसभाको सम्बन्धित समितिमा पेश गर्नुपर्नेछ।

२६. नियम बनाउन सक्ने: यस ऐनको कार्यान्वयनका लागि प्रदेश सरकारले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ।
२७. निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड बनाउन सक्ने: यस ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि मन्त्रालयले यो ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेका नियमको अधीनमा रही आवश्यक निर्देशिका, कार्यविधि तथा मापदण्ड बनाउन सक्नेछ।

प्रमाणीकरण भएको मिति: २०८२/०५/०५

आज्ञाले,
डा. पुष्प राज शाही
प्रदेश सरकारको सचिव

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय, कर्णाली प्रदेश, सुर्खेतमा मुद्रित